

Шочмо эл, порылых да чын верч!

Б У ДЬ Г О Т О В /

Мде лий

4-ше (3548) №,
2022 ий 28 январь,
кугарня.

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Поян уш-акыл – күгү вий!

Фотом школ архив гыч налме.

Шернур район Кукнур шко-

лын тунемшыже-влак Т.Ямбулатова (9-ше кл.) шочмо марий йылме дене, А.Чепакова (9-ше кл.), А.Пидалина (10-шо кл.) марий литератур дene келге шинчымашым ончыкте- ныйт да сенгыше радамыш лектыныйт. Нуным Л.И.Ал- маматова ямдылен. Ўдыр-влакым снимкыште ужыда. Тыгаяк сенгымашке Советский район Ўшнүр школ гыч К.Чемекова (10-шо кл.), В.Глушкова (11-ше кл.,

марий йылме дене), Л.Гребнева (11-ше кл., марий литературу дене) шұныңт. Тұнықтышышт – З.А.Волкова.

Марий
йылме да литератур дene
икымше верым сенен налше да
призёр-влак 26 январыште регион-
влак кокласе заочный олимпиадыште
таңасеныйт. Тушко Башкортостан,
Татарстан, Удмурт республикала,
Свердловск кундем гыч ўдыр-рвезе-
влак ушненыйт.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

фотом еш
архив гыч
налие.

Марий ўдрын дневникиштыже – чыла «визытан». Музыкальный школынто баян дene шокташ тунемеш. Ўмаште Уфа олаште эртаралше «Культурное наследие» всероссийский конкурсын республике ийжигыштыже 2-шо верыш лектын.

Теле каникул годым Башкортостан Республике Бирск олаште «Совёнок-2022» республике шанче-практике конференций онлайн эртаралтын. «Шочмо ийлме» секцийште Октябрьский оласе 8-ше номеран школын 7-ше классыштыже тунемеш Полина МИНЬКАЕВА чолгалькым ончыктен.

Тудо «Марий калык пайрем-влак» проектым арален. Шаран кундемыс пайремлам сайын палымыжлан, ешартыш йодыш-влаклан чын вашмутым пұымыжлан Полиналан Гран-прим күчкитенит. Чолга ўдрым түңгалиш класслам туныктышо Р.А.Султангареева (**снимкиште Полина дene**) ямдылен.

Г.Е.АХМЕТШИНА.

Шучко жап

1944 ий 27 январынште совет войска Ленинградым немыч блокаде деч түрүснек утарен. Калык 900 кече наре орланен илен. 600 түжем утла енг шужен колен. Пашам ыштен кертше енлан

1943 ий 2 февральынште совет войска Сталинград креталмаште фашист түшкам кырен шалатен.

250 грамм, йоча да шонгыен-шамычлан 125 грамм киндым пуэнит. Ладога ер кылмымеке гына, олашке кочкишым конден кертыныт. Самырык тукым тидым шарнышааш.

**Ксения БУТЕНИНА.
Морко, Энерсола.**

Историым шергальна

Шольо-шүжарлан полыш

Авторын фотоожо.

Волжск оласе индустриально-технологический техникумнын филиалже Пётъял школ пелен пашам ышта. 11-ше группын студентше-влак Валерия Подорова, Ринат Данилов, Виталий Жирнов, Кирилл Алканов да туныктышыпта Д.А.Бессонова йочасадыште

модмо верым лум деч эрыктеңит да лум курыкым кельштаренит. «Ягодка» группын коштишо ньога-влак да воспитатель, дефектолог А.А.Петрова ака-иза-влаклан кугутаум ойлат да ончыкыжымат вучат.

Л.В.КОШАЕВА.

Волжский район.

Российсе увер

Кугурак класслаште тунемеш-влак, «Финансовая грамотность» всероссийский онлайн урокын ушныза. 18 теме дene шинчымашдам пойдарыза. Түрыс увер – dni-fg.ru сайтыште.

Йоча да самырык-влак (3-22 иаш), шочмо йылым туныктышо-шамыч «Кугезе тукымын йылмыже» всероссийский конкурсын ушнен кертыт. Түрыс уверым upredkov.ru сайтыште ончыза.

Растимдетей.рф сайтыште ача-ава-влак йочам ончен күштимо, тунемме шотышто да моло турғыжландарыше йодыш-влаклан консультацыйым налын кертыт.

Марий Элысе увер

Марий Элыште «Культура для школьников» проект 1 сентябрь гыч илышиш шындаралтеш. Йоча-влак шым направлений почеш түвыран да сымыктышын түрлө видше дene палыме лийит.

1-28 февральынште Российсе калык-влакын түвыра поянлыкышт идаликлан пөлеклалтше республике конкурсын районысо йыжынгже эртаралтеш. Тушко 1-11-ше класслаште тунемеш-шамыч ушнен кертыт. Районышто сенгеше-влак республике таңасаш түңгалит. Түрыс увер – rv12.ru сайтыште.

Школьник-влак коклаште писе шахмат дene Всероссийский ялысе модмаш Удмурт Республике Дебёссы селаште эртаралтын. 13-18 иаш-влак коклаште Медведево районын команды же икымше верым сенген налын.

«Ямде лийлан» - 89 ий

1933 ий 1 февральшите
«Ямде лий» газетын
икымшие номерже
савыкталтын.
Икымшие редактор –
З.Е.Яковлева.

Эвелина
ЕГОРОВА (Осипова), Волжский
район Сотнур школышто руш йылымы
да литературым туныктышо:

– 5-ше классында тунеммем годым Сотнур школышко «Ямде лий» газет редакций пашаен-влак толынты. Нуно мемнан деч интервьюм налынты, войзенит. Икмын яр жап гыч шкенном газет лаштыкыште ужынна. Куанже мыняре! Тиде вашлиймаш юнкор радамышке ушнаш таратен. 7-ше классында тунеммем годым Зинаи-

Ушан йолташем

Кажне арнян «Ямде лий» газетым чон вургыж вучем. Уремыште почтальоным ужамат, ваштарешыже куржын лектам. Тудо кугу сум-каждык почешат, шыргыжалын, йөратыме газетемым шүялта. Кажне лаштыкшым түткүн лудам. Тыге чучеш, пуйто мүндыр йолташем-влак дene кутырем. Почеламут дene ойлымаш-влакым куанен лудам. Мыскара дene йомак-шамычымат бордигежес ом кодо. Ик газетымат ом кудалте, поген оптем.

«Ямде лий» – эн поро, эн ушан йолташем. Тудлан кажне гана возалтына. Йоча-влак, теат подпiskым ыштыза!

Юля ЯГОДАРОВА.
Советский, Кельмаксола.

Пырля лудына

Таче, сылне шуматкечын,
«Ямде лийым» вучена!
Налын кидыш ты газетым,
Ме пырля лаштыклена.

Тыште уло ятыр серыш:
Ойлымаш, йомак, сүрет.
Ончыде лиеш мутерыш,
Кажне мутшо раш – мурет.

Мый палем: вашке газетын
Шочмо кечиже шүэш.
Тудо ок керт лектын шкетын,
Лудшо шуко тек лиеш.

**Аня АНДРЕЕВА.
Күжәнгер, Шүдымарий.**

да Яковлева лүмеш преми-йым кучыкtenыт. Школым тунем пытарымылан кок альбом заметке погынен. Нуно «Эн сай самырык туныктышо», «Идалыкын туныктышыжо» конкурслаште кугу шүкалтышым ыштенит. Кызыт ынде шкеже тунемшевлакым сылнымут пашалан шүмандем. Йоча газет илышышке лекташ путёвкым пуэн. «Ямде лийлан» вуемым савем. Иле, түзлане, йөратыме газетна!

Татьяна
ИБАТИЕВА (Петрова), Озан оласа
ик төнеккисе до-
кументовед:

– «Ямде лий» газет илышыш-тем кугу кышам коден да сыл-нымутышко корным почын. Шернур район Марисола школышто тунеммем годым ятыр почеламутем йоча газетиште савыкталтын. Чолган возкалымемлан 2006 ийыште Антонов Ивук лүмеш преми-

**ПОДПИСКЕ «Ямде лий» газетлан возалтме
йөн-влак:**

Кажне тылзын 15 числа
марте почто отделенийлаш-
те возалташ лиеш.

Альтернативный подпiskе:
редакций гоч 150 тенге
дene налын кертыда.

Антонида
ЩЕРБАКОВА
(Шабалина),
сулен налме
канышыште:

– Күжәнгер район Кугу Ляждүр школышто тунеммем годым «Ямде лий» газет дene пентгиде кылым кученам. Тунамсе юнкор йолташем-влакым, Люба Волковам, Юрий Соловьевым, Гаяля Конаковам да молымат, сайын шарнэм. 1975 ийыште «Ямде лий» газет редакций мыланем тале юнкор семын «Артек» пионер лагерьште канаш путёвкым пёлеклен. Күжәнгер район Йүледүр школым тунем пытарымеке, тунамсе түнг редактор Алеко Михайлович Юзыкайн Марий күгүжаныш университетшке тунемаш пурас тем-лыиме серышым кучыкten. Окса чүдилан көра шонымаш шукталтын оғыл. Туге гынат сылнымут дene тачы-се кечинат кылым кучем. Йөратыме йоча газетлан кужу ўмырым да шуко луд-шым тыланем.

йым кучыкtenыт да пырдыж шагатым пёлекленыт. Тиде шагат шочмо суртыштем кызытат кече. Школ пагытыште савыкталтше почеламутем-влакым пүчкүн луктынан да портфолиошто аралем. «Марий Юнкор» слётышто ятыр гана лийинам. У йолташ-влакым мұынам да келге шинчымашым налынам. Кызытат почеламутым возкалем. Йоча газетым лүмгечыж дene шокшын саламлем да кугу таум ойлем.

Рекламе.

Электрон подпiskым
ышташлан 89027382237
номер дene Сбербанкыш
150 тенгем колтыза але
тиде номерышке пыштыза
да yamde_lii@mail.ru
адресыш лүмнердам
возен колтыза.

гийым да химийым түнүктышо Л.В.Жданова вуйлата.

— Любовь Витальевна, пушенге-влак тамле омо деч вара күзе помыжалтым?

— Пушенге пич омо дене Уй марте мала. Кече күжемаш түнгалимеке, эркын-эркын помыжалтеш. Мыньяр жап малымым пален налаш манын, йоча-влак опытым ыштен керти. Тидлан пушенге укшым түрлө жапыште: декабрыште, мартаиште — тодылман да вёдыш шындыман. Мыньяр кече гыч лышташ нерешташ түнгалимым эскерыман.

— Тугеже те йоча-влак дene пырля түрлө опытым эртареда?

— Йоча-влак пүртүсүм шымлаш кумылан улыт.

Пушенге-влак тельм сыйын илен пекташ манын, кенеж гоч вийым погат: укшаштым крахмал дene темат. Йүкшемдыме семын крахмал сакырыш савырна, пушенгын сокшо нугыдемеш, тыге тудо пэнгүдемин «малаш возеш». Тидын нерген Советский район Ронго школ пеленисе «Лисёнок» лесничествыш кошто ўйыр-рвезе-влак сыйын палат. Тудым школышто биоло-

Пушенге мала

демден, вёдыш пыштенна да укшам вартышыш шынденна. Укш-влакын мыньяр жап гыч нерешташ түнгалимыштым эскеренна. Эн ончыч ломбо нерештын, пытартышлан — ваштар. Опыт гыч пале ли-

Фотом школ архив гыч налме.

Шукерте оғыл пушенгын ингибиторжым тергенна (**снимкыште**). Тиде вещества пушенгылан малашыже полша. Опытлан куэн, ломбын, ваштарын лышташнерыштым поғенна. Кажныжым посна тыгы-

йын: ваштарыште ингибитор эн шуко. Сандене тудо шошым эн вараш нерештеш. Шагал ингибиторан пушенге-влак тельм, чот левыктыме годым, помыжалтын керти.

Е.ИВАНОВА.

Кыша-влакын озаштым палыза да нуным чиялтыза.

Кочмывер ямде!

Тунемше-влак «Кайыкым пукшена!» акцийыш чолган ушнет. 1-ше ден 4-ше класслаште шинчымашым погышо йоча-шамыч түнүктышышт И.Г.Кириллован да ача-ава-влакын полшымышт дene ятыр кормушкым ыштенит. Иктыже весыж деч ойыртемалтеш. Теве Роман Федотовын ўстелже (**снимкыште**) кайык пыжашым ушештара. Кормушко-влакым школ пакчашке веранденит. Йоча-шамыч кайык толымым кажне кечин эскерат да тамлын сийлат. Тыге пүртүсүм аклаш тунемыт.

**Е.В.ГРИГОРЬЕВА, вожатый.
Морко, Шургыял.**

Кайыклан кормушкым налын, Школ кудывачыш вашкена. Поро йолташна-влак талын Толыт тышке унала. Орш, киса да моло кайык Тутло сийым пеш тамларат. Тол пырляш, изи порткайык, Кочкыш уло тылатат. Емыжым ешарена, Пырче дene сийлена. Улыда те йолташна, Ме тендам чаманена.

**Максим ЗОСИМОВ.
1-ше №-ан Морко школ.**

Эн сылне вер

Эн сылне верыште верланыше Матародо ялеш шочынам. Тыште школ, клуб, книагудо, медпункт улыт. Калык тыршен пашам ышта, келшен, икте-весым пагален ила. Пүртүс пеш мотор. Гүжлен шогышо куэр дene школысо олма сад шочмо кундемнам поснак сёрастарат. Матародо ялемым моткоч йөратем.

Лювена ФЕДОТОВА-ГРАДОБАЕВА.

Параньга район.

КИТНЕ ВЕЛЫН ШАНЧЫЕНЖЕ

Лұмгече

Марий Республикасы тұвыран сұлло пашаенже, журналист, литератор, краевед, Н.А.Заболоцкий лұмеш сылымут премиянын лауреатшесі Р.А.БУШКОВЛАН 31 январьыште 65 ий темеш.

Р.А.Бушков Марий Турек район Элксе почингаште шочын. Йошкар-Оласе 1-ше номеран музикально-художественный школ-интернатында тунеммыж годым «Ямде лий» газет дene пенгүде кылым кучен. «Пионерская правда» газетын, «Огонёк», «Турист» журнал-влакын эртарыме конкурслаште сенғышын лекмыжлан «Артек» тұнамбал пионер лагерьши, Польшиш, Болгарийши каяш путёвкым кучыктеніт. Руслан Аркадьевич паша корныжым 1975 ийыште «Ямде лий» газетында түнгалин. Совет Армийши службым эртиме деч вара Озан оласе кугыжаныш университетында журналистика пәннен, шинчымашыжым аспирантурында келгемден. Озаның да Марий кугыжаныш университетлаште, Озаның ветеринар институтында пашам ыштен.

Кызыт Руслан Аркадьевич - сұлтан налме канышында. Туге гынат самырык-влакым журналистика пашалан шұманда, шанче

Р.А.Бушков - историй науко кандидат, Военно-исторический научный Российской Академии наук член-корреспондентшесі, Юл кундемында калық-влакын этнокультурлышт, историй да литератур краеведений дене 200 пашан, тыгак руш да татар ылмыла дене 15 книган авторжо.

сомыллан утларак жапым ойыра. 2017 ийиште савыктыме «Рассвет земли Онара»

книгажым ешарен, төрлен да 2021 ийиште уәш пәннен луктын. Марий краевед-влак ты савыктышым Марий Турек районын тұнамында да эртиме корныжома нерген энциклопедий сынан пашалан шотлат. Тушто Марий кундем нерген палыздыме ятыр историй фактим мұашлиеш. «Школында тунеммем годым «С чего начина-

«Ямде лий» 2022 ий 28 январь

ется Родина» муро күмдан чапланыше ыле. Мұрыштың икимшінешінде: «С картинки в твоём букваре», - ойла Руслан Аркадьевич. - Марий яча-влаклан тыгай букварьжым кө да күнам ямдылен? Йодышлан вашмутым шанчыен жилемеке веле пален налынам. Яча-влаклан шуко сүретан икимшінеші мари букварьын эртиме корныжома нерген онай факт-влакым уәш савыктыме «Рассвет земли Онара» книгашке ешаренам. Тыгай букварьым ылмызы, просветитель Г.Г.Кармазин 1912-1913 ийлаште Марий Турек район Кокла Китне түнгалитын школында пашам ыштыммыж годым ямдылен. Тушко Гурый Гаврилович лұмынан букварьым үзүндерінде толын улмаши. Мый кызыт күгешнен палемдем: ты школында кочам Г.А.Бушков тунемында букварын авторжо дene палыме лийын».

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

Фотом еш архив гыч налме.

Пагалыме

Руслан Аркадьевич!

Шоқшын саламмен! Ленгиде тазалықым, ласкалықым, шанче пашаште түнвирғод лектышым тыланена.

Пайдале телे каныш

Юнкорна-влак деч теле каникулым онайын, пайдалын эртарымышт нерген ятыр серыш пурен. **Морко район Коркатово** лицей гыч Полина Алексеева, Регина Егорова,

Миша АФАНАСЬЕВЫН сүретшесі.

Параньга, Усола.

Илья Вишняков, Саша Васильева шер теммешке модымышт нерген возеніт. «Урелмыштына күгу күрүк уке гынат, мыланна күкшакажат Урал күрүк гай чучеш», - серен Полина. Надя Рассанова пәннен килеме книгам куанен лудын. Ксюша Боголюбова Шорыкйол арняште мөчөр-влакын сурт еда коштымышт дene палдарен.

У Торъял район Кузнец школогиян тунемшыже Полина Петухова Лена акаж дene Ялар күрүкш мунчалташ миймыж нерген серен. Вероника Мамаева телымсем пүртүсім әскерен: «Урелмыштын лум пырче-влак кайык семын чөнештылді.

Ече дene коштмо годым рывыж дene меранын кышащым ужынна».

Күжәнер район Конганур школ гыч Юля Смирнова, Севастьян Кузнецов, Аня Бараксина каникулышто кошашт дек унала миймышт нерген палдареніт. Арсений Виногоров шоқшын кечим пайремлымыж нерген возен.

Советский район Кельмак-сала гыч Юля Ягодарова рүдо-лашке толын коштын: «Ленин площадьисе кож вик шинчаллан пернен: шуко модышым сакалыме, а вуйыштыжо - шүдүр».

Серыш-влакым
Х.АЛЕКСАНДРОВА
лончылен.

Күшүл категоријан туныктышо, Россий Президентын грантшым кок гана налше, Россий Федерации общий образованийын почётан пашаенже, Йошкар-Оласе 21-ше номеран Семёновко школышто күгүжаныш мариийлме урокым вүдүшө

О.Н.ВАСЕНИНА ямдылен.

Лум мөчёр гай

Тений лум шу-уко толын. Тиде йочалан куан. Кё лумъенгем ышта, кё чапле орым чона. А курык гыч мунчалташыже мөгай сай. Икте ече дene пикшla ончыко чима, весе, терыш шинчын, почешет покта. Пычкемышалтмешке модын, чылт лум мөчёр гай мөнгө пörtүлена.

Ангелина МИРОНОВА,
Диана КАЗАНЦЕВА.
Морко, Унчо.

У спектакль

М.Шкетан лүмеш Марий национальный драме театр калык ончыко у пашам лукташ ямдылалтеш. 5-6 февральыште У.Шекспирин пьесыж почеш «Торешвате» спектакльым ончыкта. 12 иаш деч кугурак ийготан ең-влаклан темлалтеш.

— *Түнәмбал драматургын произведений-жым калык поэт Семён Николаев марланден. Пьесыште тореш йылман Катаринан Петручо дворянинлан марлан лекмы же да нунын кокласе кыл нерген ойлалтеш. Шекспир түрлө койыш-шоктышан образым почаши ёйным пуа. Ончаши толшым спектакль мучаште шонаш таратыше монолог вуча,* — ойла спектакльын режиссёр-жо Р.Алексеев.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

В.ТУМБАЕВЫН фотожо.

«Ямде лий» газет
Түг редактор
Л.Н.ГРИГОРЬЕВА.
Индекс: П4696.
Тираж 1550 экз. Заказ
Формат – А-4-8.

https://vk.com/yamde_iii
https://ok.ru/yamde_iii
E-mail: yamde_iii@mari-el.ru
(документ кагазлан),
yamde_iii@mail.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше: yamde.lii

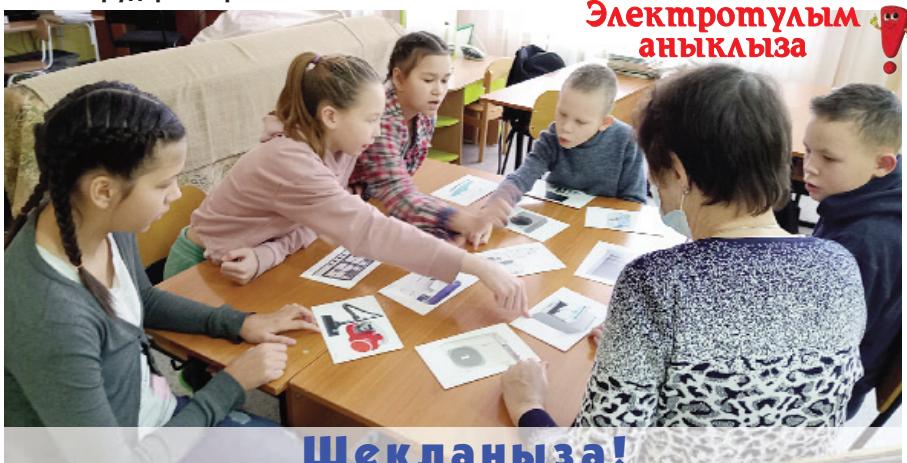
УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикасые культур, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве, «Күгарня» газет» күгүжаныш унитарный казна предприятий.

Газетым редакцияште пурмаса да верстательме, «Марий Эл Республикасые Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Фотом рүдерын архивше гыч налме.

«Ямде лий» 2022 ий 28 январь

Электротулым аныклыза!

Шекланыза!

Сурткөргө арвер-влак полышканлышина да йолташна улут. Нуным переген да шекланен күчүлтман. Арвер-влак электротул дene пашам ыштат. Тудым күлеш семын күчүлт мөштүдүмүлан көра азап лиеда. Йоча-шамыч правильм пален күшкүшт манын, Ийготыш шудымо-влаклан

Морко посёлкысо социал реабилитаций рүдерыште «Осторожно – бытовые приборы» модышым эртаренна. Ўдыр-рвезе-шамыч (снимкиште) туштылан вашмутым кычалыныт, вургемым шымартымым эскеренит, электротулым аныклен күчүлтаташ тунемыныт.

Н.В.НИКИТИНА.

30 январь – Йүштө күгиза ден
Лумүдүрүн кечишт.

Сүреттөм чиялтыва.

Печатыш пурмаса да
фактически – 13-00

0+
Авторын да редакцийын шонымашыт түрлө лийин көртүт. Серыш-влак мөнгөш оғыт көлтөлт.
Ак – күтүрен келшыме почеш.

Редакцийын да издательлын адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый
Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо порт.
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

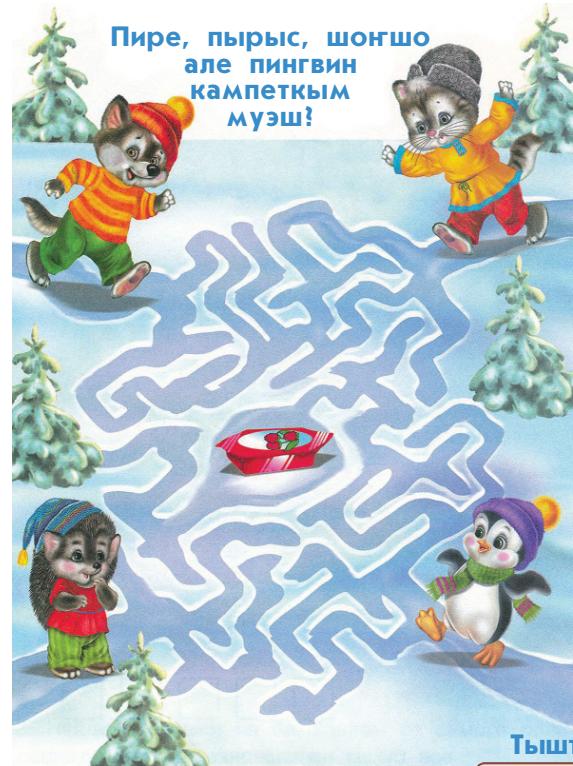
Виолетта МЕШЕРКИНА.
Звенигово, Чакмарий.

Галина БЕРЕЗИНА ден
Николай ДУБИНИН.
Оршанке, Ернур.

Тимофеј ФЁДОРОВ.
Шернур, Марисола.

Анаграмме

«Ямде лий» газет
днене кылдалтше лүм
мут-влакым палыза:

Ямле + ий + д =

Гирь + орва + г + е =

кыша + А + т =

дене + рок + тос + К + н + р =

нур + аК + г + я =

тора + еР + д + к =

«Русская словесность»
кружокын еңже-влак.
Волжский, Сотнур.

Конкурс

Математике кроссворд

4	-	2	=	
	+		-	
			1	=
	=			

	-	7	=	2
	+		-	
			6	=
	=			

	+ 8	=		
	+		-	
			6	=
	=			

	- 5	=		
	-		-	
1			=	
=				
8				

	3 -	=		
	-		-	
3			=	
=				
5				

9	-	=		
	-		-	
5			=	
=				
5				

3	+	3	=	
			-	
			4	=

Шольо ден
шійжар
лумъеным
ышитат.

- Вашке ненчен пытарена.
Каем, кеширым кондем.
- Кокытымак нал. Тудланам
пижыктена.

Тышите мон мужыржо уке?

Үмйлекаштым мұза.

Интернеттес сүрет-влакым күчилтмо.